№ 57 ՇԱԲԱԹ ՄԱՅԻՍԻ 23 **1892** ՇԱԲԱԹ ՄԱՅԻՍԻ 23 № 57

ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

Կովկասեան Կայսերական գիւղատնտեսական ընկերութեան անդամները հրաւիրվում են տարեկան ընդհանուր ժողովին, որը լինելու է կիրակի օր, մայիսի 24-ին, կէսօրից յետոյ ժամը 2-ին, [illegible] նախագահութեամբ [illegible] Ա. Նիկոլայի: Պարապ-մունքի առարկաներն են. 1) [illegible] 1890 և 1891 թ. [illegible] 2) [illegible] 1890 և 1891 թ. գործունէութեան հաշիւը. 3) Ն. [illegible] 4) պ. Մուրադեանի [illegible] 5) Խորհրդի անդամների, քարտուղարի և գանձապահի ընտրութիւն:
Ներկայ կարող են լինել և կողմնակի անձինք:

2—2

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նոր ընկերութիւն. Երգիչ Շահլամեան. Նամակ Բոսոռլից. Նիկոլի կորեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Կ. Պօլսի լրագիրներից. Նամակ Հնդկաստանից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.— ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Կաթողիկոսական ընտրութեան պատմութիւնը.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս երևում է մեզ ուղարկած մի կանոնադրութիւնից, Թաւրիզում կազմվել է մի ընդհանուր հայկական կրթական ընկերութիւն «Սէր» անունով. Այդ ընկերութեան նպատակն է (յօդ. 1) տարածել հայ [illegible] մէջ ուսումն, գիտութիւն, արուեստ, հաստատել դպրոցներ, ընթերցարաններ և այլն: Որքան և համակրելի է նոր ընկերութեան նպատակը, բայց և այդպէս պարզ երևում է հայի յաճախ կրկնվող սխալ [illegible] տալով, այլ անպատճառ ձգտելով ընդհանուր հայերի համար աշխատել: Ի հարկէ, այդ տեսակ լայն պրոգրամները շատ քիչ են իրագործվում. [illegible] Ատրպատականի հայերի մէջ, [illegible] մեծ ծառայութիւն մատուցած կը լինէին ժողովրդին:

Ատրպատականի Թաւրիզ չը կայ մի հատ [illegible] դպրոց, չը կայ մի հատ որբանոց [illegible] ընթերցարան [illegible] շատ քիչ է [illegible] ազդեցութիւնը, կաթոլիկութիւնը տարածվում է հէնց այն պատճառով, որ հայերն այդտեղ չունեն դպրոցներ, կրթված քահանաներ, ընթերցարաններ: Բաւականացէք ուրեմն Ատրպատականով և ձեր վարձքը մեծ կը լինի: Իսկ ընդհանուր հայութեան մասին դեռ վաղ և շատ դժուար է մտածել Թաւրիզի հայերին:

ԵՐԳԻՉ ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ

Այս օրերս Պետերբուրգից Թիֆլիս է եկել հայ ազգի երգիչ Նիկոլի Շահլամեան, որը մտադիր է այստեղ և [illegible] մի քանի կոնցերտներ տալ:

Երգիչ Շահլամեան անծանօթ չէ մեր հասարակութեան: Թէ կոնցերտներով, և թէ Պետերբուրգի ու տեղական լրագիրների հաղորդած տեղեկութիւններից մեր հասարակութիւնը ծանօթացել է նորա երգին:

Մի քանի տարի առաջ Պետերբուրգում, իր գեղեցիկ ձայնով ուշադրութիւն գրաւելով պ. Շահլամեան [illegible] Իտալիա իր ձայնը մշակելու և կատարելագործելու համար:

Իտալիայում նա մնաց երեք տարի: [illegible] թէ կոնցերտներում և թէ օպերայի ներկայացումներում [illegible] իտալական լրագիրների գովասանքներին:

Մարտ ամսի սկզբներին պ. Շահլամեան, կայսերական թատրոնների դիրեկցիայի առաջարկութեամբ, եկաւ Պետերբուրգ, և յատուկ յանձնաժողովի առաջ փորձնական քննութիւն տուեց, իր գեղեցիկ և զօրեղ ձայնով հիացում պատճառելով: Դիրեկցիան՝ համարելով երգչին մի գիւտ իր համար, անմիջապէս պայման կապեց նրա հետ, և առաջիկայ սեզօնից Շահլամեան պէտք է մասնակցի Պետերբուրգի օպերային ներկայացումներին:

Հէնց այդ փորձնական քննութեան առիթով Պետերբուրգի լրագիրները ներկայ թւի մարտ ամսին մեծ գովասանքով խօսեցին երգչի մասին:

Առաջ ենք բերում Պետերբուրգի լրագիրների կարծիքներից մի քանի կտորներ.

«Пет. Газета». «Պ. Շահլամեան այնպիսի տենոր է, որպիսին վաղուց չէ եղած: Նա մի և նոյն ժամանակ և di forza է և di grazia: Դիրեկցիան նրան խնամում է՝ աշնանը բեմ դուրս բերելու համար»:

«Гражданинъ». «Երգիչ տենոր պ. Շահլամեան հրաւիրված լինելով կայսերական թատրոնների դիրեկցիայից փորձելու իր ձայնը, անպայման ապացուցեց, որ իզուր չէ նա ուսել Իտալիայում: Նրան սրտաբուղխ կերպով ողջունեցին»:

«Пет. Листокъ». «Վաղուց մենք չենք լսել այնպիսի ձայն, որպիսին ունի Շահլամեան, որը, անկասկած, առաջիկայ սեզօնի հերոսը կը լինի»:

«Новости». «Պ. Շահլամեան ահագին աջողութիւն ունեցաւ կոնցերտում, և արժանացաւ ամբողջ [illegible] ցոյցերին: Նրա ձայնը teneora forza է և ունի բաւական ղուրեկան տեմբր»:

Առհասարակ Պետերբուրգի թէ գերմանական և թէ ռուս լրագիրների տուած տեղեկութիւնները այն համոզմանն են բերում, որ մեր երգիչը փայլուն տեղ պէտք է բռնէ երաժշտական շրջաններում:

Կովկասի համար լաւ առիթ է ներկայացել լսե-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

—

Նոյն օրը, երեկոյեան, Տեղապահ սրբազանը Համազգային ընտրողական ժողովի կողմից հետևեալ հեռագիրն է ուղղում Խրիմեան Հայրիկին, ֆրանսերէն լեզուով.

«Երուսաղէմ, Ամենապատիւ Բարձր Սրբազան Խրիմեան Հայրիկ.

«Էջմիածնի Ընտրողական Համազգային ժողովը ընտրեց Ձեր Սրբազնութիւնը միաձայն առաջին կանդիդատ Էջմիածնի հայրապետական գահի համար: Յոյս ունենալով տեսնել Ձեր Սրբազնութիւնը յԷջմիածին, ս. Լուսաւորչի գահի վրա, բարձրացնում ենք մեր ջերմագին աղօթքը առ Աստուած ձեր թանգագին կենաց պահպանութեան համար: Նախագահ Համազգային Ընտրողական ժողովոյ՝ Տեղապահ Երեմիա եպիսկոպոս:»

Այդ գիշեր, վանքի բակում լուսավառութիւն կայ, անհամար բազմութիւն է հաւաքված. տաճարի առաջ դրան առաջ, ճեմարանի աշակերտները՝ իրանց գերապատիւ տեսուչ Սեդրակեան սրբազանի հսկողութեան ներքոյ ազգային երգեր են երգում. մի ուրիշ տեղ ժողովրդական երգեր են երգում, սախկան նուագահանդէսներ են լինում: Մոգական լապտերի միջոցով ցոյց են տալիս Խրիմեանի պատկերը:

Ընթրիքից յետոյ, աշխարհական պատգամաւորների մի մասը գումարվում է Հ. Առաքելեանցի սենեակը, Տեղապահին ներկայացնելի ուղերձի խմբագրութեամբ զբաղվելու: Սկզբում խմբագրած ուղերձի մի քանի մասերը փոփոխութեան և կրճատման են ենթարկվում և բոլորի համաձայնութեամբ վերջնականապէս խմբագրված ուղերձը արտագրվելով, ստորագրվում է ներկայ եղողներից: Ստորագրողների թիւը հասնում է մինչև 18, մի քանիսն արդէն նոյն երեկոյ մեկնած լինելով, չեն կարողանում ստորագրել:

Մայիսի 6-ին, առաւօտեան ժամը 8-ին, Թիւրքիայի, Ռուսաստանի և Պարսկա-Հնդկաստանի պատգամաւորները ներկայանալով Տեղապահ սրբազանին, մատուցանում են իրանց հրաժեշտի ողջոյնը և բոլորի կողմից պ. Հ. Առաքելեան կարդում է հետևեալ ուղերձը.

«Ամենապատիւ Տէր Տեղապահ Երեմիա եպիսկոպոս, սրբազան Նախագահ Համազգային—Եկեղեցական Ընտրողական ժողովի.

«Մենք, աշխարհական պատգամաւորներս Թիւրքիոյ, Ռուսաստանի, Պարսկաստանի և Հնդկաստանի, եկած լինելով Մայր Աթոռ ս. Էջմիածինը յանուն և ի կողմանէ ամբողջ հայ ազգի կատարելու ս. Թադէոսի, Բարթուղիմէոսի և ս. Լուսաւորչի Աթոռակալի ընտրութիւնը, այսօր, երբ մեր սահմանած պաշտօնը կատարեցինք և եկել ենք խոնարհաբար մատուցանելու Ձեր Սրբազնութեան մեր հրաժեշտի ողջոյնը և հայցել ձեր օրհնութիւնը, չենք կարող չարտայայտել ձեր սրբազնութեան մեր կատարեալ յարգանաց հաւատիքը և խորին շնորհակալութեան ջերմ զգացմունքը վասն այն հեռատեսութեան, խոհականութեան, անաչառութեան, որով դուք, իբրև նախագահ, օրինակելի կերպով ղեկավարեցիք Համազգային ժողովը:

«Մատուցանելով յանուն ազգի մեր շնորհակալութիւնները, մնում ենք սրբազնութեանդ խոնարհ որդիք: Ի 6 մայիսի 1892, ի ս. Էջմիածին:

«Աշխարհական անդամք Համազգային Ընտրողական ժողովի՝ Տիգրան Կիւմիւշկերտեան, Գարեգին Յով. Փափազեան, դօկտոր Յակ. Նէվրուզեան, Յով. Կիւլբէնկեան, Յարութիւն Թօրոսեան, Գրիգոր Արծրունի, Ներսէս Աթաբէգեան, Համբ. Առաքելեան, Ալ. Մէլիք-Ազարեան, Ստեփան Մամիկոնեան, Յովհաննէս Սարգսեան, Ռուբէն Հասան-Ջալալեան, Յարութիւն Շահրիկեան, Գասպար Գասպարեան, Համբարձում Լէփիան, Յովսէփ Ճանիկեան, Հայրապետ Տէր-Ազարեան, Համբարձում Մատինեան»:

Սրբազան Տեղապահը շնորհակալութիւն յայտնելով, օրհնում է ամենքին:

Սրբազան Տեղապահը իջնում է մեզ առաջնորդելու թանգարանն այցելելու, ապա կրօնական արարողութեամբ դուրս են բերվում սուրբ մասունքները և ս. Գեղարդը:

Նոյն օրը, սեղանատանը, ճաշի ժամանակ, մի քանի ատենաբանութիւններ եղան և կենացներ առաջարկվեցան: Երբ առաջարկվեց պ. Արծրունու կենացը, վերջինս մի համառօտ ճառով յայտնեց, որ թէև իրան հայ լուսաւորչական եկեղեցու թշնամի են հռչակում, բայց այդ եկեղեցու բարօրութիւնը ցանկանալը չէ նշանակում թշնամի լինել և այժմ նրան Էջմիածնում գտնվելը, միաբանութեան հետ սեղանակից լինելը, վերջապէս ընտրութեան յաջող ելքը ապացուցանում են, որ նա աւելի բարեկամ է հայ լուսաւորչական եկեղեցուն, քան նրա երդուեալ բարեկամները և նա իրան կատարելապէս երջանիկ է զգում գտնելով այդպիսի համակրութիւն Էջմիածնի կողմից: Առաքելեան բաժակ առաջարկեց հայ հոգևորականութեան համար յանձին տեղապահ սրբազանի, ասելով, որ Էջմածնի հիմքը դրել են Տրդատ և Գրիգոր, մինը ժողովրդի, միւս հոգևորականութեան ներկայացուցիչ, որով ժողովուրդ և եկեղեցականութիւն անբաժան են և առանց ժողովրդի չը կայ հոգևորականութիւն, որովհետև առանց ժողովրդի հոգևորականութիւնը raison d'être չունի և թէև մի րոպէ վախ կար, որ այդ հոգևորականութիւնը կամենում է բաժանվել ժողովրդից, բայց վերջին րոպէում նա հասկացաւ, որ բաժանվել ժողովրդից կը նշանակէ իր գոյութիւնը ջնջել և կանգնելով իր կոչման բարձրութեան վրա, խմացաւ խոնարհվել ազգի և եկեղեցու լրութեան կամքի առաջ և միացաւ անբաժան կերպով ժողովրդի հետ:

Մայիսի 8-ին, Երևանի պատուական հայ հասարակութիւնը ճաշկերոյթ տուեց առաջնորդարանում ի պատիւ պատգամաւորների: Այդ ճաշկերոյթին, որի կառավարիչ նշանակվեց պ. Ա. Յովհաննիսեան, նոյնպէս շատ ճառեր արտասանվեցան, ի թիւս որոց և պ. Արծրունի, որը խօսեց առաջադիմութեան մասին: Այս ճառը բուռն ծափահարութիւններով ընդունվեց: Հացկերոյթը շատ ուրախ անցաւ. խմեցին Օգոստափառ Կայսրի կենացը: Ապա խմեցին Սուլթանի և Շահի կենացները: Առաջարկվեց Հայրիկի կենացը, որը ընդունվեց մեծ ոգևորութեամբ: Ներկայ էին 100-ից աւելի հոգի: Ճաշից յետոյ՝ պատգամաւորները շնորհակալութիւն յայտնեցին Երևանի առաջնորդ սրբազան Գառնակերեանին և ճաշի կարգադրիչներին: Ճաշից յետոյ հասարակութիւնը ցոյցերով, մուզիկայով ուղեկցեց պատգամաւորներին մինչև «Լօնդօն» հիւրանոցը:

Վերջացնելով պատմութիւնս, չեմ կարող չը յայտնել այստեղ որ ընտրութեան աջող ելքին մեծապէս նպաստեցին և Թիւրքիայի աշխարհական պատգամաւորները, որոնք աշխատեցին միութիւն առաջ բերել և համերաշխութիւն պահպանել ընտրութեան գործում:

Հ. Առաքելեան

ՎԻԵՆՆԱՅԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԵՐԱԺՇՏԱ-ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

—

Հեռագիրն արդէն լուր բերեց, որ ապրիլի 25-ին Ֆրանց-Յովսէփ կայսրը հանդիսաւոր կերպով բացեց այդ՝ իր տեսակի մէջ նոր ցուցահանդէսը:

Այս ցուցահանդէսի բացումը անցեալ տարվանից յայտարարվեց լուսաւոր աշխարհին և ինչ կարծէք, որ այսօր իւրաքանչիւր քաղաքակիրթ ազգ իր յատուկ բաժինն ունի այդ ցուցահանդէսում: Հայերիս մէջ այս մասին որոշ մի խօսք, մի հարց չեղաւ. Նոյն իսկ մեր լրագիրները ոչինչ կամ շատ քիչ ասեցին հայերիս մասնակցութեան համար: Սա մի տխուր, բայց արդարացի ապացոյց է, որ հայ ժողովրդի մէջ ընդհանրապէս թատրոնական գործը, երաժշտութիւնը արհամարհված են. հայը այդ ֆակտորների վրա նայում է որպէս անցողական վայելչութիւնների, րոպէական զուարճութիւնների,—ընդհանուր մաքով՝ չըռայլութիւնների վրա:

Առանց մանրամասնութիւնների մէջ մտնելու, թէ որ աստիճանի այժմ Եւրոպայի մէջ թատրոնը, երաժշտութիւնը, երգեցողութիւնը վերին կատարելութեան հասած են, կաշխատեմ, որքան հնարաւոր է, և իմ կարծիքները՝ հայերիս մասնակցութեան վերաբերմամբ՝ յայտնել, բացատրելով մի և նոյն ժամանակ յիշեալ ցուցահանդէսի նպատակը:

Պէտք է շնորհակալ լինելի «Մշակի» Վիեննայի

լու էր երգչի ձայնը։ Պ. Շահլամեանին պէտք է լսել և նրանով պէտք է հետաքրքրուել ոչ թէ նրա համար, որ նա հայ է, կամ կովկասցի,—ո՛չ, գեղարուեստը ազգասիրութիւն չէ անում,—այլ նրա համար, որ նրա երգը և ձայնը երաժշտական մեծ զուարճութիւն կարող են պատճառել։ Շնորհալի երգչի վրա պարտաւորութիւն կայ, քանի կովկասումն է, այցելել գէթ մեր նշանաւոր քաղաքները, ուր, անկասկած, նրան կընդունեն սիրով և մեծ համակրութեամբ։

ՆԱՄԱԿ ՌՈՍՏՈՎԻՑ

Մայիսի 17-ին

Երէկ, մայիսի 16-ին, Ռոստովի մեծ՝ Ասմոլովի թատրոնում երգիչ Շահլամեան տուեց մի կօնցէրտ։ Թատրոնը թնդում էր պ. Շահլամեանցի ձայնից։ Նա երգեց իտալերէն, ռուսերէն և հայերէն երգեր, ռոմանսներ։ Ամբողջ հայ հասարակութիւնը շտապել էր լսելու մեր երգչին. ներկայ էին և բաւական մարդիկ հրէաներից. եկել էին ֆրանսիացիներ, գերմանացիներ և մի քանի ականաւոր ընտանիքներ ռուսներից։ Պ. Շահլամեանին չորս տարի առաջ լսողները այն ժամանակվայ և այժմեան Շահլամեանցի երգեցողութեան մէջ ահագին տարբերութիւն են գտնում։ Առաջ երգելու ժամանակ ձայնը երգչին էր առաջնորդում, այժմ երգիչն է ձայնին հրամայում, այն ժամանակ մեծանում, ուռչում, բարձրանում էր, այժմ մելոդիական քաղցրը և ահարկու էլ և էջները կարծես նոյն կրծքից չեն թռչում, այնքան հանգիստ է նա։ «Ձայն տուր ով ծովակ», «Մրծեունակ», «Արի իմ սոխակ» «Ինձ համար չէ» և այլ հայերէն երգերը խիստ մեծ տպաւորութիւն թողեցին հասարակութեան վրա. բրավօ, բիս, կեցցէները չափ ու սահման չունէին. ամեն անգամ կրկին ու կրկին կանչում էին նրան բեմ և հասարակութիւնը չէր կարողանում կշտանալ երգչից, որին մատուցին մէկ հատ պըսակ։ Թատրոնի դուրսը հայ, ռուս, հրէայ երիտասարդութիւնը երկար սպասում էր երգչին, որին մեծ հանդիսով առաջնորդեցին մինչև «Գրանդ-Օտել» հիւրանոցը և բաժանման րոպէին Շահլամեանց ասեց, որ գուցէ շուտով կրկին կը տեսնուի մեր հասարակութեան հետ։

Ա. Տ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԷՋՄԻԱԾՆԻՑ մեզ գրում են. «Տեղակալ սրբազանը պարտաւորութիւն համարեց հաղորդել մայիսի 5-ի ընտրութիւնների հետևանքի մասին և Կ. Պօլսի խորէն պատրիարք Աշըգեանին։ Նրանից հետևեալ պատասխանը ստացաւ. «Ստացայ ձերդ սրբազնութեան հեռագիրը ընտրութեան հետևանքի մասին, որը կը հաղորդեմ ուր հարկն է»։

—

Բաթումի հայերը մայիսի 5-ից հետևեալ հեռագիրն են ուղարկել Երուսաղէմ Հայրիկին. «Անսահման ուրախութեամբ շնորհաւորում ենք։ Համայն ազգը «Հայրիկ» մեծ տիտղոսից արժանի գահով վարձատրեց քեզ։ Ե՛լ Սիօնէն, եկ՛ Արարատ օրհնել կարօտեալ զաւակներիդ»։

—

Մեզ գրում են ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻՑ. «Երէկ, մայիսի 17-ին, Վաղարշապատի հասարակութիւնը մի մեծ ճաշկերոյթ տուեց Թիֆլիսի պատգամաւոր Գրիգոր Արծրունուն։ Ներկայ էին բոլոր դասակարգերի ինտելլիգենցիան և մի քանի բարձրաստիճան հոգևորականներ։ Ի միջի այլոց խմեցին և «Մշակի», նրա խմբագրի և աշխատակիցների կենացը։ Գլխաւոր կենացներն, ի հարկէ, վերաբերվում էին Հայրիկին»։

—

Մեզ ուղարկված է Տուրգենևից թարգմանած մի գրքոյկ, «Յաղթական սիրոյ երգը» վերնագրով։ Թարգմանողն է օրիորդ Մարիամ Մատինեան։ 74 երեսից բաղկացած գրքոյկն արժէ 30 կօպէկ։

—

ԲԱԳՈՒԻՑ մեզ գրում են մայիսի 18-ից. «Երէկ, տեղիս աղաները հասարակաց ամառային կլուբում հիւրասիրեցին Զմիւռնիայի և Կ. Պօլսի պատգամաւորներին՝ Ն. Ծ. վարդապետ Արսլանեանցին և պ. Կիւմիւշկերտեանցին։ Ամեն մի գործի վրա փողի և հարստութեան տեսակէտից նայող մեր «դիպլօմատները» մի անգամ ևս ցոյց տուեցին փայլուն կերպով իրանց յատուկ «տակտիկան»,—ոյժ տալ փողին այն ժամանակ, երբ հարկ չը կայ։ Մեր աղաները որոշել էին տ ա ս ն հ ի ն գ ա կ ա ն րուբլի՝ ճաշին մասնակցելու համար։ Դեռ այս բաւական չէ. որոշել էին նաև ընտրեալների մի ցուցակ՝ առանձնապէս նրանց հրաւիրելու համար.... այսպիսով «երջանիկներին» էր վերապահված միայն մուտք գործելը այն ճաշին, որը տրվեց ի պատիւ «ամենայն հայոց կաթողիկոսի» ընտրութեան մասնակցող պատգամաւորների.... Մեր դիպլօմատները իրանց նպատակին հասան. իրանց սեղանակից արին նրանց, որոնց գտնում էին նպատակայարմար, նրանց, որոնք միմիայն փորապաշտութեան համար պատրաստ են միշտ զոհել ոչ թէ 15-ական րուբլիներ, այլ աւելի մեծ գումարներ։ Եւ այդպիսով բագուեցիք կարողացան հիւրասիրել պատուելի հիւրերին, իրանց քառասնաչափ աղաներով»։

—

«Մշակի» այս տարվայ № 30-ի մէջ՝ յօգուտ յունվարի 6-ի աղետից վնասվածների Մ ո ս կ վ ա յ ի ց ուղարկված փողերի ցուցակի մէջ մի սխալ է մտել. —երկու հոգու՝ այն է օր. Գասպարեանի և տիկին Ե. Թումանեանի անունները չեն տպագրված, որոնք նուիրել են 10-ական րուբլի, մինչդեռ դրանց նուիրած գումարը մտել է ընդհանուր գումարի մէջ։

—

Երէկ, մայիսի 22-ին, մօտ 12 ժամին Վանքի մայր եկեղեցու մօտ գտնվող Պապկովի ջրաղացն է մտնում մի 13 տարեկան երեխայ, որը սովորում էր Թիֆլիսի գիմնազիաներից մինում, և մօտենալով ջրաղացում դրված բամբակ գզելու մեքենային, երեխաներին յատուկ անզգուշութեամբ. ձեռք է տալիս մեքենայի անիւները պտտացնող փոկին, որը բարձրացնելով երեխային՝ ջախջախում է նրա գլուխը։ Երեխան իսկոյն մեռնում է։

—

Մեզ ուղարկված է տպագրելու հետևեալը. «Հանգուցեալ Պետրոս Շանշեանի մահարձանի համար կազմված մասնաժողովը հրաւիրում է հանգուցեալի յիշատակը յարգողներին շնորհ բերել Վանքի մայր եկեղեցին ներկայ մայիսի 24-ին, կիրակի, 12 ժամին, ներկայ լինելու հոգեհանգստեան պաշտաման կարգին մահարձանի բացման համար»։

—

Էրզրումից մի մասնաւոր նամակով տեղեկացնում են, որ Էրզրումի վիլայէթի սահմաններում քիւրդ հրոսակները կրկին սկսել են աւազակութիւններ անել։

—

Մեզ հաղորդում են, որ Երևանի թեմական դպրոցի ուսուցիչները ռոճիկ չեն ստանում, փող չը լինելու պատճառով։

—

Յօգուտ Ռաֆայէլ Պատկանեանի ստացանք պ. Գ. Բուխարցեանի ձեռքով Աստրախանում հաւաքած 20 րուբլի։ Նախկին 868 րուբլի 20 կօպէկի հետ միասին այժմ ունենք 988 ր. 20 կ.։

—

«Արևելք» լրագիրը, իր մայիսի 5-ի համարում տպագրել է մի շարք յօդուածներ, զանազան վերնագրով, մօտ 10 հատ, որոնք ամենքն էլ՝ սկզբից մինչև վերջ լի են ստերով և զրպարտութիւններով։ Ինչպէս յայտնի է այդ ս տ ե ր ի հեղինակները Թիֆլիս են նստած, իսկ տպագրողները Պօլիս։ Դրանց բարոյական այլանդակութեան վերաբերեալ նոր փաստեր տալու նպատակով, կաշխատենք մեր ընթերցողներին հաղորդել «Արևելքի» ստերի մի քանի ն մ ո ւ շ ն ե ր ը։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Կ. ՊՕԼՍԻ ԼՐԱԳԻՐՆԵՐԻՑ

Կ. Պօլսի եկեղեցական պատգամաւոր Մաղաքիա եպիսկոպոս Օրմանեան հետևեալ հեռագիրն է ուղարկել Կ. Պօլսի պատրիարքին, Էջմիածնից, մայիսի 6-ից. «Երէկ հարիւր քսան հոգւոյ համադիսաւոր սեղան տրուեցաւ։ Տեղապահը բաժակ առաջարկեց վասն կենաց Վ. Եհ. Ջարին և ես՝ վասն կենաց մեր Վ. Եհ. Սուլթանին, յիշելով այն կրօնական ազատութեանց շնորհներն զորս Վ. Եհ. Սուլթանք պարգևած են և որոց փայլուն ապացոյցն է արդի ընտրական գումարումն։ Ցանուն Թուրքիոյ պատգամաւորաց, խորին շնորհակալութիւն յայտնեցի, հրաւիրելով նաև Ռուսիոյ պատգամաւորները մասնակցիլ մեր բարեմաղթութեանց և յայտարարելով որ մեր Եկեղեցւոյ սկզբունքն է հաւատարմութիւն և անձնուիրութիւն առ կառավարութիւնս։ Նոյն զգացումներն արտայայտեցին նաև համայն եկեղեցականք և պատգամաւորք։ Բոլոր ներկայք ինչպէս նաև դուրսը գտնուող ժողովուրդը ջերմագինս ծափահարելով երիցս «կեցցէ» գոչեցին»։

թղթակից պ. Տէր-Մովսիսեանից, որն իր թղթակցութեան մէջ Վիէննայից առաջին անգամ արծարծեց այն հարցը թէ հայերն ևս կարող են այդ ցուցահանդէսի արևելեան երաժշտութեան բաժնում տեղ ունենալ։ Ես հիացայ, երբ Վիէննայում Այտընեան գերապայծառը ոգևորված իմ կարծիքն էր խնդրում այդ մասին, յայտնելով նաև թէ ցուցահանդէսի յանձնաժողովը ուղղակի դիմել է Մխիթարեան միաբանութեանը՝ հայկական երաժշտութեան վերաբերեալ աշխատութիւնների նմուշներ ի ցոյց դնել։ Մեր յարգելի հայրերը, յիրաւի, առիթ և միջոց ունէին աւելի վաղ արծարծելու այս հարցը իրանց «Հանդէս Ամսօրեայում», որոնց Թիֆլիսի և Կ. Պօլսի թերթերը կը ձայնակցէին, և այսօր մեր սակաւաթիւ հայ արտիստները, երաժիշտ-կոմպօզիտօրները և առհասարակ թատրոնական գործով հետաքրքրվող մարդիկ արդէն մի որոշ եզրակացութեան եկած կը լինէին և այսօր հայ ազգը իր էկսպերտ ներկայացուցիչը կունենար անշուշտ յիշեալ ցուցահանդէսում, եթէ ոչ երաժշտական, գոնէ միայն թատերական բաժնում։

Սակայն՝ որքան ինձ յայտնի է, Վիէննայի ցուցահանդէսը բաւական երկար պիտի տևէ։ Ամառվայ ընթացքում յատկապէս ուշադրութեան կանչվեն, այսպէս ասած, էկսպօզէնտ թատերական բաժինները։ Այնտեղ այցելուն կը տեսնէ ի ցոյց դրած համակարգական դասաւորութեամբ թատրոնական-երաժշտական ամբողջ ռեպերտուարներ. իւրաքանչիւր պիէսա կունենայ իրան բնաւորոշ տեսարանների նկարը, դեկօրացիաները, հագուստները, աղեղները, սրերը, զրահները, սաղավարտները և այլն նմուշները թէ պատմական և թէ ժամանակակից կեանքից։ Շատ իրեր, տարազներ, որպէս թատրոնական հնութիւն, որ կարող են կորչել կամ ժամանակից փչանալ, կարելի է վերցնել նրանց լուսանկարները համեմատական դիրքով և այնպէս ներկայացնել ցուցահանդէսին։ Երաժշտական բաժնում ի ցոյց դրված կը լինեն բոլոր ժամանակակից և պատմական, եթէ չեմ սխալվում Գուիդի ժամանակից սկսած, երաժշտական գործիքները, այլ և բոլոր ազգերի ականաւոր կոմպօզիտօր-երաժիշտների աշխատութիւններ թէ գործիքական և թէ երգեցողական,—ինչպէս՝ օպերաներ, օպերէտներ, ֆարս-վօդըվիլներ, սիմֆօնիաներ, սօնատներ, արիաներ, ռոմանսներ, և այլն, կը լինեն նոյնպէս և ձեռագիր աշխատութիւններ, որոնք դեռ չեն տպագրված, ևս առաւել մօնօգրամներ։

Օգոստոսին՝ աշնան մօտերին կը կազմակերպվեն մեծ կօնցէրտներ ընդհանուր և մասնագիտական բնաւորութիւն ունեցող. անկասկած կը մասնակցեն շատ նշանաւոր եւրոպացի երաժիշտ նուագածու վիրտուօզներ՝—ինչպէս՝ դիրիժօրներ, պիանիստներ, ջութակահարներ, արֆիստներ, ֆլէյտիստներ և այլն. սա գործիքական՝ այսինքն օրկեստրական բաժնի համար։ Ձայնական մասը դարձեալ զանազան օրկեստրների դաշնակցութեամբ կը կատարէ solo արիաներ, ռոմանսներ, դուէտներ և առհասարակ խմբական երգեցողութիւններ, որի համար եթէ դրսից եկող երգիչներ—երգչուհիներ չը լինեն, այնու ամենայնիւ ցուցահանդէսի յանձնաժողովը միշտ ի նկատի ունի Վիէննայի կայսերական օպերայի խումբը և կօնսերվատօրիան։

Հաստատ աղբիւրներից տեղեկացայ, որ ցուցահանդէսի յանձնաժողովը համարեա ոչինչ վարձատրութիւն չէ տալիս մասնակցողներին, այն մտքով, որ իւրաքանչիւր մասնակցող էկսպերտը, եթէ որ և իցէ բանով յայտնի է և յոյս ունի իր վրա, բաւական է որ մի այսպիսի նշանաւոր ցուցահանդէսում մասնակցելով, միանգամից հռչակ է վաստակում։ Բայց և այնպէս յանձնաժողովի բարեհաճեցողութեամբ դրսից եկողներին միայն ճանապարհածախս է տրվում գնալ-գալու։

Այս բոլոր պայմանները, որոնք քիչ թէ շատ բացատրում են Վիէննայի ցուցահանդէսի նպատակը, կոչումը, ի նկատի առնելով՝ այժմ մասնաւորում եմ խօսքերս և յատկապէս հայերիս մասնակցութեան հարցին դառնում։

Չը նայած՝ որ հայոց թատրոնական գրականութիւնը շատ աղքատ է և ինքն ըստ ինքեան թատրոնական գործն էլ դեռ մանուկ է, նոր է մուտք գործում մեր մէջ, այնու ամենայնիւ ունենք մի թեթև գրականութիւն, այսպէս ասած, ինքնուրոյն և գլխաւորապէս թարգմանական։ Հէնց մեր Թիֆլիսի հայոց թատրոնի ռեպերտուարներից, ինչպէս են՝ պատմական ողբերգութիւններ, դրամաներ, կօմեդիաներ, վօդըվիլներ, թէ ի ն ք ն ո ւ ր ո յ ն և թէ թ ա ր գ մ ա ն ա կ ա ն մի առանձին բաժին կը կազմէին ցուցահանդէսում։ Սրան կից երաժշտական հայոց բաժնում կարելի է ի ցոյց դնել՝—ա) արժանայիշատակ Գէորգ կաթողիկոսի ջանքով հրատարակած ձայնագրեալ շարականները, ժամագրքերը, պատարագի արարողութիւնը, հոգևոր երգերը, տէր-Եղնիկ, տէր-Ղազարոս քահանաների, Սահակ սարկաւագի և այլոց հրատարակած ձայնագրեալ ազգային, ժողովրդական, մանկական երգերը։ Սրանք ամենքը կը լինեն յատկապէս հայկական ձայնագրութեան վերաբերեալ նմուշներ, որոնցով, իմ կարծիքով, շատ պիտի հետաքրքրվեն Եւրոպայի երաժիշտները. բ) Վենեցիայում և Վիէննայում հրատարակած, Այտընեան և Կիւրեղեան գերապայծառների ջանքով, հոգևոր շարականները, պատարագի արարողութիւնը, եւրոպական նօտաներով. գ) մինչև օրս լոյս տեսած եւրոպական նօտաներով բոլոր հատ ու կտոր երաժշտական աշխատութիւնները,—ինչպիսիք են՝ Չուխաճեանի, Բժշկեանի, Երանեանի, Հէքիմեանի, Թաշճեանի, Կորգանեանի, Կարա-Մուրզայի, Եկմալեանի, Սուգանաջեանի, Տիգրանեանի, Պարոն-բեգեանի, Բաղդասարեանի, Ջիլինգիրեանի, Ամիրխեանի, Կարժինեանի և այլն. և դ) այլ և այլ անձանց մօտ գտնված անտիպ-ձեռագիր երաժշտական աշխատութիւններ,—հայկական և եւրոպական նօտաներով ձայնագրված։ Այս բոլորը հաւաքած մէկ տեղ, յիրաւի, կարելի է ասել որ հայերն ևս ունեն թատրոնական-երաժշտական գրականութիւն, թէև աննշան, անաջող, բայց և հայի մեծամասնութեան համար անյայտ։ Գուցէ դեռ շատերը չը գիտեն, որ 60-ական թւականներում Չուխաճեանի և Երանեանի ջանքերով մի շարք ազգային-ժողովրդական երգեր էին հրատարակվում Կ. Պօլսում եւրոպական նօտաներով։ Այս բոլորը հայերիս մասնակցութեան վերաբերեալ է կ ս պ օ ն է ն տ մասը կը կազմի ցուցահանդէսում, որը, յամենայն դէպս, իրագործել դժուար չէ։ Մի քանի աշխատութիւններ, ինչպէս օրինակ Չուխաճեանի «Լէբլէբիջի Հօրօր» օպէրետը, Կօրգանեանի «Բայաթի» և Տիգրանեանի հայոց ժողովրդական եղանակներից կազմած պօպուրին, իմ կարծիքով, կարող են առանց հեղինակների մասնակցութեան պատուաւոր տեղ բռնել ցուցահանդէսում դրվելի կօնցէրտների ծրագրում և այսքանը կատարողական բաժնի մի փոքրիկ լրացումն կարելի է համարել, որ առանց ծախսերի և անձնական մասնակցութեան՝ հայկական-արևելեան եղանակների մասին գոնէ մի թեթև գաղափար կը կազմեն Եւրոպայի երաժիշտները։ Վերոյիշեալ թատրոնական և երաժշտական աշխատութիւնները ցուցահանդէսին ներկայացնելու և կարգի բերելու համար, եթէ չունենանք էլ իրանց էկսպերտ ներկայացուցիչը, այնու ամենայնիւ կարելի է ուղղակի Վիէննա ուղարկել Այտընեան գերապայծառի հասցէով և նա ինքը իր խելացի հմտութեամբ կը կարգադրէ գործը։ Միայն պէտք է շուտով ուղարկել։

Գալով այս խնդրին՝ թէ հայերս էլ կարող ենք անձամբ մասնակցել կ ա տ ա ր ո ղ ա կ ա ն բաժնում, չը նայած որ ուշ է, չենք պատրաստված և առձեռն նիւթական միջոցներ էլ չունենք,—ես հետևեալ համակարգական ձևն եմ առաջ բերում հայոց թատրոնական-երաժշտական գործով հետաքրքրվողների համար։

Կատարողական ձևը պէտք է անպատճառ բաղկացած լինի երկու տեսակից՝ այն է գործիքական (instrumentale) և ձայնական (vocale)։ Այս երկու տեսակը՝ մէկը միւսի լրացումն է և անկարելի է մէկը միւսից զիրաղանել։

Գործիքական տեսակը կը լինեն օրկէստրը և առանձնապէս դաշնամուրը։

Օ ր կ է ս տ ր ո վ կարելի է կատարել լոկ արևելեան հայկական պիէսաներ, ինչպէս են Կօրգանեանի «Բայաթի», հայոց պօպուրի մարշը, Չուխաճեանի օպէրէտի այն ֆինալը, ուր երգվում է «Հիրիք որդեակք» եղանակը և այլն։ Եւ յատկապէս օրկէստրի ղեկավարութիւնն էլ պէտք է յանձնել պ. Եկմալեանին, որը քաջ երաժշտագէտ լինե-

Հայոցերկրով կաթողիկոսական ընտրութեան մի քանի մանրամասնութիւնները, «Արևելք» լրագիրը աւելացնում է հետևեալ տողերը.

«Աստուած երկար կեանք տայ մեր Օգոստափառ և յաւտեան վեհափառին Սուլթան Աբդուլ-Համիդ խանին, և անսասան պահէ Հայոց Եկեղեցին, որոյ գեանին ընտրեան վերադարձ գործադրութեան կատարեցաւ յաջողութեամբ»։

«Կ. Պօլսի «Սաադեթ» և զուտ թուրքական լրագիրք՝ ծանուցելով մանրամասնութեամբ կը հրատարակեն կաթողիկոսական ընտրութեան վերջնական արդիւնքը։ Մայրաքաղաքիս փրանսերէն և յունարէն լրագիրներն ևս, որք օրը օրին կը հետևէին կաթողիկոսական ընտրութեանց վերաբերեալ գործողութեանց, կը ծանուցանեն մայիս 4 և 5-ի ընտրութեանց վերջնական արդիւնքը»։

ՆԱՄԱԿ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻՑ

Հայդարաբադ-Դաքան, մայիսի 5-ին

Նորին բարձրութիւն Նիզամի կառավարութեան երկիրը՝ Հայդարաբադ Դաքան, որը Հնդկաստանի ամենամեծ երկրներից մինն է, տարածվում է հիւսիսային լայնութեան $15^{\circ}10'$ և $21^{\circ}50'$ և արևելեան երկայնութեան $74^{\circ}45'$ և $81^{\circ}50'$ միջոցում.

Հայդարաբադի սահմանն է հիւսիսից [illegible] մասն էլ նոյնպէս կազմում է Նիզամ կառավարութեան արևմտեան սահմանը. սակայն Ճանքար, Պարսի և Քանկամի մէ մասը, բոլորն էլ պատկանում են բրիտանական հզօր պետութեան։ Սոյն գետի արևելեան կողմը, չը նայած որ կոտաւար գետի մի մասը Նիզամի երկիրը բրիտանական երկրից բաժանում է, այսու ամենայնիւ գետի միւս կողմը կան մի քանի գիւղեր, որոնք նոյնպէս պատկանում են Նիզամի կառավարութեան։

Վերևում սահմանված և ցոյց տրված Նիզամի երկիրներն թէև չիշեալ կառավարութեան կողմից ցարդ օրինաւորապէս չափված չեն, բայց և այնպէս բրիտանական իշխանութեան կողմից չափված և հրատարակված լինելուց երևում է, որ ամբողջ Նիզամի տիրած երկրի տարածութիւնն է 98,000 քառակուսի մղոն համդերձ 11,000,000 բնակիչներով, նայած 1883 թւի վիճակագրական տեղեկագրոյն. այժմ յայտնի բան է այդ թիւն՝ չատ և չատ աւելացած կը լինի։

Հայդարաբադի՝ համանուն մայրաքաղաքը մի քանի տարվայ ընթացքում ունեցաւ չատ նշանաւոր այցելուներ, որոնց մէջ ամենանշանաւոր էին, իրանց այցելութեան կարգաւ, օրինակ լորդ Թիփըն, դուքս օֆ-Քանադ, պրէնս Վիքթօր Ալպէրտ, լօրտ Քանիմարս, սըր Ռօպէրտ, նոյնպէս Նորին Բարձրութիւն Ցարեվիչը՝ Ռուսաց Թագաժառանգ իշխանը, նորին բարձրութիւն պրէնս Ջօրճ օֆ կրիս, նոյնպէս Նոցին Բարձրութեանց ուղեկից այլ և այլ իշխաններ։ 12-ին մարտի 1891 թւի, դարձեալ Հայդարաբադում Նոցին Բարձրութիւնք Մեծ իշխաններ Ալէքսանդր և իւր եղբայր Սէրգէյ Միխայլօվիչները, որոնք ամենն էլ ընդունվեցան Նիզամ կառավարութեան կողմից չքեղ կերպով, ամենամեծ պատրաստակամութեամբ և արքայավայել պատւօք ու մեծարանօք։

Անցեալ ամսի ընթացքում՝ Հայդարաբադ, Թիւրքիայից ևս ունեցաւ մի քանի նշանաւոր այցելուներ, որպիսիք են ծովապետ Ահմէդ Բաթիպփաշա, իր որդի Սալէհ խոնիս պէկ, Պօմպէի Թիւրքաց ընդհանուր հիւպատոս Ղադրի պէկ, և Մօլվի Ֆէրհամ էֆէնդի, որք վայելուչ կերպով հիւրընկալվեցան Նորին բարձրութեան Նավապ Վիքար-ուլ-Օմրա Պահատուրի կողմից և բնակվեցան իր ամենաչքեղ պալատում, որը կոչվում է Ֆալաք-Նումա։ Վերոյիչեալ հիւրերն ամբողջ 8 օր մնացին այստեղ, բայց տարաբաղդաբար պատիւ չունեցան տեսնվել Նորին բարձրութեան Նիզամի և իր մինիստր Նավապ Սըր-Ասման-Ջահ Պահատուրի հետ, որովհետև նրանց Հայդարապատ չնորհ բերելուց երկու օր առաջ Նոցին մեծութիւնք գնացել էին որսի, ուստի ի դիմաց Նիզամ կառավարութեան իշխանը տուեց նրանց ամեն պէտք եղած պատիւն ու ընդունելութիւն։ Վսեմափայլ այցելուն և իր ուղեկիցք իրանց օրերը չատ ուրախ և զուարթ կերպով անցկացրին այստեղ. նրանց համար յատկապէս մեծ պատրաստութիւն տեսնվեց զանազան տեսակ որսեր անելու, որը տեղիս ազնուականաց միմիայն մեծ և ամենասիրելի զբաղմունք ու զբօսանքն է։ Յիշեալ հիւրերին այնպիսի ընտիր որսեր ցոյց տրվեցան, որ իրանց կեանքում բնաւ տեսած չէին։ Ահմէդ Բաթիպ-փաշա և իր ուղեկիցք այցելեցին Հայդարապատի ամենանշանաւոր տեղերը, որպիսիք են, Չ ա ր Մ ի ն ա ր է, Մ է ք է-Մ է ջ ի դ, Նիզամի Չօ-Մ ա հ լ է պալատ, մեծ նախարարի Պաշիր-պաղ պալատը, Կօլկօնդա բերդը, կեդրոնական բանտը, անգլիական դեսպանատունն, և այլն։ Ի պատիւ յիշեալ այցելուաց ամեն կողմից նախաճաշի և ընթրիքի հրաւէր տրվեց, որոնց մէջ ամենանշանաւորն էր Ֆալաքնումա պալատում տրված վերջին ընթրիքն, ուր ներկայ էին աւելի քան 100 թէ տեղական և թէ եւրօպացի ականաւոր հիւրեր, իրանց գոյնզգոյն համազգեստներով և բազմաթիւ տիկիններ։

Ամբողջ պալատը ներքուստ և արտաքուստ լուսաւորված էր հազարաւոր կանթեղներով։ Սեղանը զարդարված էր արտաքոյ կարգի չքեղութեամբ։ Զինուորական երաժշտութիւնն ածում էր ամենաընտիր և ներդաշնակ կտորներ։ Մեծ իշխան Հավապ Վիքարուլ Օմրա Պահատուր առաջին անգամ իր տեղից վեր կենալով բաժակ առաջարկեց Նորին վեհափառութեան Բրիտանիոյ Թագուհւոյն և Հնդկաստանի կայսրուհւոյն կենացն։ Ապա անգլիական ներկայացուցիչ մըստր Փլաւդըն վերկենալով առաջարկեց բաժակ Նորին մեծութեան սուլթան Աբդիւլ Համիդի կենաց, և վերջապէս Ահմէդ Բաթիպ փաշա վերկացաւ և թուրքերէն լեզուով առաջարկեց բաժակ Նորին բարձրութեան Նիզամի կենաց։ Ընթրիքն վերջացաւ գիշերային գրեթէ ժամը 12-ին։ Ապրիլ 20 առաւօտեան ժամը $7^1/_2$-ին մեկնեցան մեր հիւրերն Հայդարապատից դէպի Բօմբէ թղթատար գնացքով։

Գ. Ադամեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—«Times» լրագրին Կ. Պօլսից մայիսի 10-ից (22-ին) հաղորդում են, որ ռուսաց դեսպանը իր ընտանիքով երկու ամսվայ արձակուրդ առնելով, հեռացել է Կ. Պօլսից։ Հասարակական կարծիքն այդ փաստը գրաւական է համարում, որ առայժմս դեռ չը կան այնպիսի փափուկ խնդիրներ, որոնց պատճառաւ անհրաժեշտ լինէր Նէլիդօվի ներկայութիւնը Կ. Պօլսում։

—Բուլչուկի դաւադրութեան առիթով Թիւրքաց վարչութեան ձեռքով կատարված քննութիւնը ոչինչ հետևանքներին չը հասաւ։

—Սօֆիայից արտասահմանեան լրագիրներին հաղորդում են, որ Բուլչուկի դաւադրութեան մասնակցելու համար կասկածվող անձանց արձակել են բանտից։

—Այս օրերս անգլիական համայնքների ժողովում, երբ վիճաբանութիւններ էին լինում Իրլանդիայում ինքնավարութիւն մտցնելու մասին, Գլադստօն մի երկար ճառ խօսեց, որի մէջ մեղադրում էր Սօլսբրիին, որ այդ վերջինը Ուլստէրում նորերս արտասանած ճառի մէջ գրգռում էր այնտեղի ազգաբնակութիւնը դէպի ապստամբութիւն, եթէ որ կուղենան ինքնավարութիւն մտցնել Իրլանդիայում։ Այդ ճառին խօսոյն և եթ պատասխանեց ներքին գործերի մինիստր Բալֆուր, որն աշխատում էր հերքել Գլադստօնի մեղադրանքները։

—Պարսկաստանի մէջ խօլերան սաստկանում է։

—Այս օրերս գերմանական կայսրը կառքով զբօսնելու ժամանակ, ձիանները կատաղեցին, կառքը չուռ եկաւ և կայսրը վայր ընկաւ։ Սակայն ոչինչ վէրք չէ ստացել. միայն կառքն է կոտրվել։

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 20 մայիսի։ «Гражданинъ» լրագիրը հաղորդում է, որ հրէաների վերաբերեալ կանոնների և միջոցների նախագծի քննութիւնը յետաձգված է մինչև պետական խորհրդի աշնանային նստաշրջանը։

ՎԻԷՆՆԱ, 21 մայիսի։ Կայսրի հրամանով, Տե-

լով համդերձ, գիտէ և հմտութեամբ օրկէստր կառավարել։

Դ ա շ ն ա մ ո ւ ր ի վրա էլ կարելի է solo նուագել անթիւ ժողովրդական եղանակներ. պար-երգեր, կլոր-պարեր, չարխիներ, նոյն իսկ եկեղեցական չարականներ և այլն։ Այս մասը կատարողն էլ, բացի այն որ պէտք է լաւ վ ի ր տ ո ւ օ զ լինի, պիտի գիտենայ նուագած նիւթերի հոգին, իմաստը, բնաւորութիւնը։ Մատնանիշ կարող եմ անել այս դէպքում միայն մի մարդու վրա, որը քաջ վիրտուօզ լինելով, երկար տարիներ ապրել է հայ ժողովրդի մէջ, մօտից ուսումնասիրել է նրա ամեն տեսակ եղանակները, պարերը, ուրախութեան-տխրութեան օրերի երգերը, այլ և ըստ հնարաւորութեան հրատարակել է մի քանի նմուշներ։ Այդ վիրտուօզը ալէքսանդրօպօլցի Նիկողայոս Տիգրանեանն է, որը Վիէննայում ուսած է երաժշտութիւնը։

Ձայնական տեսակը՝ որոնք են երգեցողութեան վերաբերեալ հին ու նոր երաժշտական կտորները, եղանակները, մեղեդիները,—կարելի է ասել, աւելի ուշադրութեան կառնվեն ցուցահանդէսում։ Սակայն այդ բոլորը, փոքր բացառութեամբ դեռ հում, անմշակ են. նրանց պէտք է լուրջ կերպով ուսումնասիրել, դասաւորել, ժողովրդականը ազգայինից բաժանել, ձայնագրել, ամեն մէկ կտորին տալ իրան յատուկ բնաւորոշ (характерный) դաշնակաւորութիւնը։ Այս հանգամանքումն էլ, բացի նիւթական գլխաւոր միջոցից, պահանջվում է մեր սակաւաթիւ երաժիշտների միացումն, նրանց սէրը, անձնուիրութիւնը դէպի երաժշտական գործը ընդհանրապէս և դէպի իրանց ազգայինը, ժողովրդականը մասնաւորապէս։

Իմ առաջարկած ծրագիրը նոյնն է, որ «Մշակի» Վիէննայի թղթակիցը այս տարվայ «Մշակի» № 38-ում յիշած էր. 1) բուն ազգային-ժողովրդական երգեր. 2) հոգևոր երգեր՝ չարականներ, մեղեդիներ, սաղմոսներ և 3) ազգային նոր երգեր, որոնք թէև կոլորիտ ստացած են, բայց չեն կորցրած իրանց ինքնուրոյնութիւնը։

Այս երեք տեսակից խիստ ընտրողութեամբ որոշված երգերը, եղանակները պէտք է կատարել՝ ա) solo—միայնակ, օրկէստրի կամ պիանօյի դաշնակցութեամբ. բ) դուէտներ, կվարտէտներ՝—քիչ թէ չատ մշակված ձայներով, գ) գապելլաներ խմբի հետ միասին և դ) ընդհանուր խմբական երգեր ամեն տեսակ եղանակներից։ Հէնց այդ պատճառով ձայնական մասը կատարողական մեծ ույժ է պահանջում, ուրեմն և նիւթական մեծ ծախսեր։ Եթէ ասելու լինեմ որ մեր ազգային բարեգործական ընկերութիւնները, մեր դպրոցական հաստատութիւնները, մեր հարուստ և բարեգործ ազգերը և վերջապէս մեր հոգևոր բարձր իշխանութիւնն առաջին զօրավիգը պիտի հանդիսանային այս գործում թէ բարոյապէս և թէ նիւթապէս, դարձեալ գործը չէ ապահովվում, որովհետև մինչև այժմս այս առթիւ գրուածները լոկ ենթադրութիւններ, առաջարկութիւններ են և ոչ գործ։

Իմ կարծիքով աւելի հեշտ և իրագործելի կը լինէր, եթէ գործը հետևեալ ձևակերպութիւնն ընդունէր։

ա) Թատրոնական և երաժշտական գործին հմուտ անձինքներից կազմել Թիֆլիսում մի յանձնաժողով, որ հայերիս մասնակցութեան հարցը արծարծէր, ըստ կարգին նիւթերը հաւաքէր, կատարողական և երկասիրական բաժինը լրացնէր, յարաբերութեան մէջ մտնէր ում հետ հարկաւորն է նիւթական միջոցներ հայթայթելու համար, առանց որի անկարելի է տեղից չարժվել։

բ) Յանձնաժողովը կազմվելուն պէս՝ խսկոյն և եթ պ. Կարա-Մուրզային ուղարկել Վիէննա, որպէս էկսպէրտ ներկայացուցիչ, տալով նրան մի և նոյն ժամանակ մի օգնական հայոց դերասանական խմբից՝ Պետրոսեանին կամ Աբէլեանին։ Այդ երկուսը վաղօրօք ցուցահանդէսում կարգի կը բերէին թատրոնի և երաժշտութեան վերաբերեալ երկասիրական բաժինը, այլ և կը ծանօթանային տեղական պայմանների հետ, թէ որքան հնարաւոր է մեծ խումբ տանելը Վիէննա։

գ) Եւ եթէ որ և է հանգամանքով ցուցահանդէսի յանձնաժողովը կը դժուարանար մեղ տեղ տալու կօնցերտական մասում, կամ անձեռնհաս կը լինի Թիֆլիսի յանձնաժողովը բոլոր նիւթական միջոցները հոգալու,—այնու ամենայնիւ պ. Կարա-Մուրզա, Վիէննայում գտնվելով, այս դէպքում կարող է գոնէ թեթև կերպով լրացնել ձայնական-երգեցողական բաժինը։ Խսկոյն և եթ կը հրաւիրէր իր մօտ Պետերբուրգից՝ պ.պ. Վարդիկեանին և բասսո Պօպովեանին, Իտալիայից էլ պ.պ. Ամիրջանեանին և Ծովակին։ Այս չորս երգիչների Վիէննա գնալը աւելի հեշտ, աւելի էժան կը նստի, քան թէ Թիֆլիսից կամ Բագուից խումբ տանելը։ Յիշեալ երգիչների մասնակցութեամբ կարելի կը լինի կատարել սօլօներ, դուէտներ և կվարտէտներ և կարծեմ այսքանը բաւական կը լինի։ Սրա վրա աւելացնենք, որ օրկէստրով էլ մէկ—երկու արևելեան հայոց եղանակներ կը կատարվեն, կամ թէ պ. Տիգրանեան դաշնամուրի վրա կը նուագէ,—այն ժամանակ մեր մասնակցութիւնը կատարեալ է, թող թէ ասեն համեստ, չարժէ այդ տեսակ մասնակցութիւնը։ Հակառակ դէպքում մէկ սօլիստ երգչով էլ կարելի է բաւականանալ կամ երկուսով։ Եթէ այս ձևն էլ դժուարութիւնների հանդիպի, յամենայն դէպս, պ. Կարա-Մուրզայի խմբից կարելի է լրացնել, կամ ամբողջ խումբը փոխադրելով, կամ խմբի մի փոքրիկ մասը 8—10 զօրեղ ձայներից և կամ մէկ, երկու սօլիստ երգիչներ։ Ինչ ձևի և ինչ տեսակի ծրագիրներ կազմվելու լինեն, դարձեալ կը պնդեմ որ պ. Կարա-Մուրզայի, և կամ որին կընտրէ Թիֆլիսի յանձնաժողովը, նախօրօք Վիէննա գնալը մեծ կապ ունի այս կամ այն ձևը, տեսակը գործադրելու հարցի հետ։ Այնպէս վերկենալ գնալն էլ անհեռատեսութիւն կը լինի։

Ուզզակի իմ մասնակցութիւնը, որ պ. Կարա-Մուրզա մատնանիշ է անում «Մշակի» № 42-ի իր յօդուածում, որքան և սրտանց լինէր, բայց և հանգամանքների հետ կապված է։ Եւ հէնց այդ մտքով գերապայծառ Այտընեանին յայտնեցի իմ պատրաստակամութիւնս, եթէ արգելքներ չը լինեն։ Գլխաւոր արգելքն այն է, որ իրաւունք պէտք է խնդրել Կայսերական թատրոնների դիրեկցիայից, որը պայմանագրութեամբ արգելում է երգիչ արտիստներին օտար հասարակութիւնների առաջ բեմ դուրս գալ։ 7—8 օրվայ բան չէ, որ երկու, երեք կօնցերտում քիչ յայտնի նօմերաները երգես ու գնաս, այնտեղ հարկաւոր է խմբվել, կրկնութիւններ անել, նոր եղանակներ սովորել, ուրիշ երգելի կտորների վրա քիչ չատ հեղինակաւոր հսկողութիւն ունենալ և վերջապէս ուրիշ չատ բաներ։ Հազիւ վերջացրած պայմաններս դիրեկցիայի հետ, երկու ամսվայ արձակուրդով ահա գնում եմ հայրենիք։ Յուլիսի կէսին պիտի վերադառնամ կրկին Պետերբուրգ, որ պատրաստվեմ դեբիւտիս համար և առհասարակ անցնել այն օպերաները, որոնք յանձնված են ինձ երգելու։ Ասել է թէ՝ մինչև յունիսի վերջերը եթէ կարող եմ օգտակար լինել գործով, խօսքով Թիֆլիսում կազմվելի յանձնաժողովին, ամենայն պատրաստակամութիւնս եմ յայտնում։ Եթէ այս նոր յանձնաժողովը պէտք է կազմվի Թիֆլիսում, անպայման նրա մէջ պ.պ. Կարա-Մուրզայի և Էկմալեանի ներկայութիւնը կարևոր տեղ պիտի բռնէ և մանաւորապէս էլ խորհուրդ կը տայի մեր այդ երկու երաժիշտներին այս հարցում միանալ, մի կողմը թողնելով իրանց մասնաւոր-անձնական հայեացքները, մէկի—միւսի առաւելութիւնները և այլն։

Զարմանալի է, որ մինչև օրս լուռ է մնացել Կ. Պօլսի «Քնար» անուամբ երաժշտական հայոց ընկերութիւնը, որին գլուխ կանգնած են բաւական հմուտ երաժիշտ մարդիկ, ինչպէս են՝ Ասատուր, Նուսուֆեան, Հօգոցեան, Շահնազար և Ջուխաճեան էֆէնդիներ. 89 թուականին ամառը, երբ ես Կ. Պօլսից անցնում էի Իտալիա գնալու համար, դրանց գործունէութեան հետ ծանօթացայ և համոզվեցայ, որ այդ ընկերութիւնը հետևապէս բաւական երաժշտական զարգացում պիտի տայ Բօսֆօրի ափերում բնակվող մեր հայ եղբայրներին, որոնք միայն անուշ ջրով, զովարար օդով կը յագեցնեն իրանց երաժշտական ծարաւը։

Այս ընդհանուր հայեացքից յետոյ՝ ցանկալի կը լինէր, որ հայերիս մասնակցութիւնը հնարաւոր եղածին չափ «ձայն բարբառոյ յանապատի» չը լինէր։

Ն. Շահլամեան

մեչվար ամրոցը կոչնչացվլի։ Պրիբրամի մօտ, Մարիինեան արծաթահանքում, հրդեհ պատահեց. չատ բանւորներ սպանվեցին։

ՊԱՐԻԶ, 21 մայիսի։ Այսօր Պարիզ կը գայ չվեդական թագաւորը, և չաբաթ օրը հանդիսաւոր կերպով կընդունվի Ելիսեան պալատում։

ԲԵՐԼԻՆ, 21 մայիսի։ Գերմանական նաւահանգիստներում ներկայումս չինվում են 16 պատերազմական նաւեր։

ԿՕՊԵՆՀԱԳԵՆ, 21 մայիսի։ Երէկ թագաւոր կայսրը և թագաժառանգ ցեսարեվիչը այցելեցին թագաւորական ֆօսֆորային գործարանը և չատ բաներ գնեցին, գլխաւորապէս գեղարուեստական իրեր։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ 21 մայիսի։ Ներքին գործերի մինիստրը կարգադրեց դադարեցնել «Gaseta Radomska»-ի հրատարակութիւնը 8 ամսով։

ԲԵՐԼԻՆ, 21 մայիսի։ «Taegl. Rundschau» լրագրի տեղեկութիւններին նայելով՝ այն ջանքերը որ գործ են դրվում իչխան Բիսմարկի և Վիլհելմ կայսրի անձնական յարաբերութիւններին լաւութիւն տալու՝ աջողութիւն են գտնում։ Իչխան Բիսմարկ չուտով կօգտվի բարեպատեհ հանգամանքից, որպէս զի անձամբ ողջունի կայսրին։ Թագուհին և թագուհի-խնամակալուհին այսօր ճանապարհ ընկան Պօտսդամից։ Կայսրը և կայսրուհին ուղեկցեցին նրանց մինչև կայարանը։

Ժամանակաւոր-խմբագիր՝ Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հրատարակող՝ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

ՓԱՅՏԻ ՄԵԾ ՊԱՀԵՍՏ (կայարանի մօտ, կօրգանօվի ձիաքաշի գծի վրա)։ վաճառվում է մաս-մաս, սկսած $^1/_8$ խորանարդ սաժէնից. չոր, խոհանոցի և հացագործների համար, ամենամատչելի գնով։ Նոյն տեղը գնում են մեծ քանակութեամբ փայտ անտառատէրերից։ № 56 2—10 (հ.)

ՄԻ ՖՐԱՆՍՈՒՀԻ կամենում է դասեր ունենալ։ Հասցէն. Нѣмецкая улица, տուն № 5 (ձիաքաշի պտտելու տեղը)։
(№ 56) 2—6

ՄԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ մատչելի գներով պատրաստում է աշակերտներ բոլոր հայ ուսումնարանների համար. յանձն է առնում պարապել նաև վերաքննութիւն ունեցողների հետ։
Հասցէն կարելի է հարցնել „Մշակի" խմբագրատանը։
(№ 55) 3—5

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
ՀԱՄ. ՅՈՎ. ՕՐԲԷԼԻ
Սօլօլակսկայա փողոց, սեփական տանը №№ 15—16
ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻՆ
Առաւօտեան 8 ժամից մինչև 10 ժ. և երեկոյեան 4 ժամից մինչև 6 ժ.
Կիրակի և տօն օրերին առաւօտեան 8 ժամից մինչև 2 ժամ կէսօլ հգ յետոյ։
(№ 145) 50—150

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
MESSAGERIES MARITIMES
(ՄԵՍԱԺԷՐԻ ՄԱՐԻՏԻՄ)
կանոնաւոր և ուղղակի երթևեկութիւն ԼՕՆԴՕՆԻ և ԲԱԹՈՒՄԻ մէջ և փոխադարձ
Ուրբաթ, 29 մայիսի (10 յունիսի), դուրս կը գնայ ԲԱԹՈՒՄԻՑ LE QUADIANA (ԿՈՒԱԴԻԱՆԱ) նաւը, նաւապետ LAMANON (ԼԱՄԱՆՕՆ) դէպի Կ. Պօլիս, Մարսէլ, Հավր, Լօնդօն, մտնելով և միջանկեալ նաւահանգիստները։
Ագէնտները՝ ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ՝ ՄԱԼԱՎԱԶԻ, ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ՝ ՀԷԶՈՒԲԵԱՆՑ, իսկ ԲԱԳՈՒԻ մէջ՝ ԳՕԼԴԼՈՒՍՏ։ (№ 23) 2—2

Ռէալական դպրոցում ուսած ՄԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ, կամենում է դասեր ունենալ։
Հասցէն թողնել „Մշակի" խմբագրատանը։ (№ 55) 2—3

ՍԱՐՊԻՆԿԱՆԵՐԻ ՄԱԳԱԶԻՆ
Թիֆլիս, Սօլօլակսկայա փողոց, տուն Աղաբաբօվի, Ամառնային գործնական հիւսուածքներ, ձեռքի պատրաստութեան՝ տիկինների զգեստների, մանուկների զգեստների և պարոնների շապիկների համար։
Մեծ ընտրութիւն լայն սարպինկաների՝ նախշով։
Սարպինկայի գոյլաների թել, սաղա, գոյնզգոյն։ Ներկերը տևողական են։
Սարպինկայի զգեստներ արկղներում 3 րուբլուց սկսած մինչև 60 կոպէկ։
Սարպինկայի իւբկաներ 1 ր. 80 կ. և աւելի թանգ։
Սարպինկայի քթի աշլուխներ և գլխի թաշկինակներ։
ՖԱԲՐԻԿԱՆՏՆԵՐ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏԱՆ
ԲԷՆԴԷՐ ԵՒ ՍՏԵՓԱՆՕՎ
(№ 47) 8—30

ԷԼԷԿՏՐԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ
Ուժի հասցնելը տարածութեան վրա.
ՏԵԼԵՖՕՆՆԵՐԻ ՍԱՐՔԵԼԸ.
Էլէկտրական նշաններ.
ԶԱՆԳԱԿՆԵՐ
ԳԱԼՎԱՆՕՊԼԱՍՏԻԿԱ.
Էլէկտրօլիզ,
Ակօմուլատօրներ, Էլէմենտներ,
ՇԱՆԹԱՐԳԵԼՆԵՐ.
Նախահաչիւներ և ծրագիրներ ձրիաբար.
(91—№ 5)

ԷԼԷԿՏՐՕՆ
ԳԼԷԲՕՎ եղբայրների
ՌՕՍՏՕՎ (Դօնի վրա)
Մեծ Սադօվայա փողոց, 24
РОСТОВЪ (на Дону)
БР. ГЛѢБОВЫ
Большая Садовая, 24.

ԳԱԶԱՅԻՆ ՆՈՐ ՇԱՐԺԻՉՆԵՐ
Օտտօ սիստեմայի, որոնք իրանք իրանց են ուղղում ու օծում։
Գազի համար — ածուխից,
— — — նաւթից,
— — — անտրացիտից,
— — — կէրօսինից
$^1/_2$-ից մինչև 120 ձիու ույժի։
Շոգեմեքենաներ մեծ արագութեան.
66—100 (և. չ.)

ՊԱՆՍԻՕՆ ՏԷՐ-ՅԱԿՈՎԲԵԱՆԻ
ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԻՑ ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ
ԳԻՄՆԱԶԻԱԿԱՆ ԵՒ ՌԷԱԼԱԿԱՆ ՀԻՆԳ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐՈՎ
Ընդունում և պատրաստում է աշակերտներ գիմնազիայի, ռէալական ուսումնարանի, Լազարեան ճեմարանի մինչև հինգերորդ դասատուն. նոյնպէս զէմլէմէրնի, տեխնիկական և այլ միջնակարգ ուսումնարանների համար։
Պանսիօնում աւանդվում են՝ կրօն, հայոց եկեղեցական պատմութիւն, մեկնութիւն պատարագի հայոց, հայոց լեզու (հայերի համար), ռուսերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, լատիներէն, յունարէն, վրացերէն, թուրքերէն լեզուներ, թուաբանութիւն, ալգեբրա, երկրաչափութիւն, ընդհանուր պատմութիւն, ռուսաց պատմութիւն, ընդհանուր աշխարհագրութիւն, Ռուսաստանի աշխարհագրութիւն, բնական պատմութիւն, նկարչութիւն, գրութիւն, խմբական երգեցողութիւն, երաժշտութիւն, պար, մարմնամարզութիւն։
Աշակերտներ ընդունվում են թօշակաւորներ, կիսաթօշակաւորներ և երթևեկներ։
Պանսիօնում դասախօսում են գիմնազիական և ռէալական ուսումնարանի ուսուցիչներ։
Հասցէն. Тифлисъ, Сололаки, Вельяминовская улица, домъ № 11.
(№ 148) 17—20 (Շ)

ԱՍՖԱԼՏԻ ԻՐԵՂԷՆՆԵՐ ԵՒ ԱՍՖԱԼՏԻ ՈՒ ԳՈՒՏՐՕՆԻ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ
Սիզրանի ասֆալտի գործարանի բարձրագոյն հաստատված ընկերութեան ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ ԵՒ ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ։ Ցանկացողները պէտք է դիմեն հետևեալ հասցէով.
ԹԻՖԼԻՍ. Ալէքսանդրեան փողոց, № 50, Ի. Մ. Զէրնեաևվին։
ԲԱԹՈՒՄ. Սադօվայա փողոց, № 3, Պ. Սուխանօվին։
№ 54 3—15

Պետերբուրգի հայ ուսանողների հետևեալ հրատարակութիւնների պահեստը փոխադրված է Թիֆլիսի կենտրօնական գրավաճառանոցը, ուր և կարող են դիմել ցանկացողները։

ՀԱՅ-ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԲԱՌԳԻՐՔ, գինն է.	2 ր.
ԳԱՐԻԲԱԼԴԻԻ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ (սակաւաթիւ)	1 „
ՓՈՔՐԻԿ ԼՐՏԵՍԸ	— „ 2 կ.
ԱԶՕ ՄԱՐՈՒՆ	— „ 3 կ.

№ 54 3—8

ԴՊՐՈՑ—ՊԱՆՍԻՕՆ Ս. Վ. ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ—ԵՐԿԱՅՆԱԲԱԶՈՒԿԻ
Ամառը տեղափոխվում է ԲՕՐԺՕՄ.
Ֆրէյլինսկայա փողոց, № 14.
(№ 52) 3—4 (9, 14, 16, 23)

НѢМЕЦКАЯ ГОСТИННИЦА
HOTEL NIEMIECKI, „ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԻՒՐԱՆՈՑ" գտնվում է **ՎԱՐՇԱՎԱՅՈՒՄ**, քաղաքի կենտրօնում, նորից վերաշինված, ունի 90 կահաւորված նոմէրներ, որոնց սարք ու կարգը ամենալաւ արտասահմանեան հիւրանոցների սենեակներին է նման։ Նոմէրների գինը 50 կոպէկից մինչև 3 րուբլի օրական, անկողնով և ծառայով։ Հիւրանոցում կայ ընթերցարան-գրադարան, որտեղ ստացվում են հայերէն „Մշակ" և „Նոր-Դար" լրագիրները, հիւրերի համար անվարձ։ Կայ ռէստօրան, տելեֆօն, քաղցրեղէնների խանութ, բաղնիքներ։
Հիւրանոցի կառքերը գտնվում են բոլոր երկաթուղային կայարաններում։
(№ 21) 19—130 (շ.)

ԵՂԲ. ԿՐԵՍՏՕՎՆԻԿՕՎՆԵՐԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆԱԿԱՆ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԸՆԿ.
Պ Ա Հ Ե Ս Տ Ո Ւ Մ, Բ Ա Գ Ո Ւ Ո Ւ Մ
Ստացված է ԿՈՎԻ ԻՒՂ, լաւ տեսակի։
Վաճառվում են մեծ քանակութեամբ։ Երեքից մինչև 16 պուդ տակառներով։
Հասցէն նամակների համար. Фабрично-торговому товариществу Бр. Крестовниковыхъ, въ Баку.
Հեռագիրների համար. Баку, Крестовниковымъ. (№ 55) 2—8

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
Խ Ր Ի Մ Ե Ա Ն
կենսագրական տեսութիւն (պատկերով)
Խ. ՄԱԼՈՒՄԵԱՆԻ
Գնել կարելի է գրավաճառանոցներում։ Գինն է 40 կ.։ Օտար քաղաքներից դիմել՝ հեղինակին, „Մշակի" խմբագրատուն։ (№ 45) 3—5

ԱՄԵՆԱԿԱՐԵՒՈՐ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ վաճառականական դասակարգին պատկանող իւրաքանչիւր անձի համար։ ՄԱՏՉԵԼԻ ԶԵՌՆԱՐԿ առևտրական հաշւարարութիւնը առանց ուսուցչի օգնութեան ուսումնասիրելու համար։
Ս. ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆԻ
ԶԵՌՆԱՐԿ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀԱՇԻՒԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ
Տոկոսների լիակատար աղիւսակներով, 1-ից մինչև 10,000 ռուբ. համար. 1%-ից մինչև 12%.
Վաճառվում է եղբարց Ծովիանօվների բանկային գրասենեակում և հեղինակի մօտ. Тифлисъ, Нагорная ул., № 9. Օտարաքաղաքացիք դիմում են վերջին հասցէով՝ С. П. Мануэльянцу.
Գինն է 1 րուբլի։ Փօստի ծախս 21 կ. Գրավաճառներին զիջում կը լինի։ 95—150
(9—№ 95)

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 22 Мая 1892 г. Типографія Канцел. Главнонач. Гражданск. частью на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская ул., д. каз.